

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

زمان چاپ: ۱۴۰۱/۰۵/۱۰

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

نقش میادین در شکل‌گیری فضا شهری

یونس حاجی زاده

کارشناس ارشد شهرسازی

چکیده

میدان به عنوان یک فضای شهری با حضور و مکث معنی دار انسان و به منظور و مقصود معینی در ارتباط با حرکت جمعیت موجودیت می‌یابد و علاوه بر آن جلوه‌های روشنی از یک فضای ایجاد کننده ارتباط، تماس و فعالیت آدمی را نمایان می‌سازد. اغلب میادین شهری موجود در شهرها به خصوص در بخش جدید، بیانگر این مسئله است که این فضاها در تداوم منطقی با گذشته طراحی و ساخته نشده‌اند. بلکه به سبب رشد سریع جمعیت و وسعت شهرها و نیز گسترش استفاده از اتومبیل تغییر شکل ناگهانی پیدا کرده و عملکرد واقعی خود را از دست داده‌اند. آنچه که برای میدانهای جدید می‌توان بیان کرد، توجه کمتر شهرسازان به نقش و اهمیت فرهنگ اسلامی کشورمان عواطف و ارزشهای انسانی و هنرمندانه و یا عدم بازیافت آنها در طرح‌های اجرا شده می‌باشد. اغلب میادین شهری موجود در شهرها به خصوص در بخش جدید، بیانگر این مسأله است که این فضاها در تداوم منطقی با گذشته طراحی و ساخته نشده‌اند. بلکه به سبب رشد سریع جمعیت و وسعت شهرها و نیز گسترش استفاده از اتومبیل تغییر شکل ناگهانی پیدا کرده و عملکرد واقعی خود را از دست داده‌اند.

به عبارت دیگر تنها اصول شهرسازی و معماری و طراحی شهری گذشته نادیده گرفته شده، بلکه اصول و معیارهای منطقی نیز ارائه نگردیده است. این فضاها نه تنها برای زمان حاضر، بلکه برای آینده نیز مناسب و بیگانه خواهند بود. در این تحقیق، ضمن شناخت مشکلات وضع موجود، با دو دیدگاه با این مسأله برخورد نموده ایم:

برخورد اول میدان به صورت یک سیستم کامل (اجزای تشکیل دهنده آن چون کف، مبلمان، مصالح نورپردازی، مشکلات صوتی و زیست محیطی، زیبا شناختی و غیره پرداخته ایم)

در برخورد دوم میدان را به صورت زیر سیستمی از مجموعه شهری تجزیه و تحلیل نموده ایم و بعد از شناخت و تجزیه و تحلیل مشکلات به ارائه راه‌حلهای پیشنهادی پرداخته ایم.

کلمات کلیدی: میادین شهری، فضاهای شهری، تعاملات اجتماعی

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

مقدمه

با توجه به نحوه عملکرد و استفاده مطلوب و بهینه از میدان این فضاها از مقیاس های مختلف شهری و محلی، همواره مرکز تعاملات اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی است. این ضرورت ایجاب می کند که میدان با دقت کامل و دید ترکیبی طراحی، برنامه ریزی و اجرا گردند. با مروری کوتاه بر سیر تحول تاریخی میدان از شهرهای کهن تا کنون، شاهد آنیم که رفته رفته میدان نقشی موثر در مجموعه اندام های شهری یافته و تاثیرات زیادی را بر شکل گیری و سازماندهی فضایی شهر نسبت به دوره های تاریخی مختلف، به انجام رسانده است. میدان به عنوان یک فضای شهری با حضور و مکث معنی دار انسان و به منظور و مقصود معینی در ارتباط با حرکت جمعیت موجودیت می یابد و علاوه بر آن جلوه های روشنی از یک فضای ایجاد کننده ارتباط، تماس و فعالیت آدمی را نمایان می سازد.

مطالعه شهر از دوران کهن، به خصوص شهرهای ایران بعد از اسلام، تا زمانیکه شهرسازی از لحاظ ورود مفاهیم تازه، غریبه و گسستن از ارزش های گذشته خود قرار نگرفته است، گویای آن است که همواره میدان نیز همچون دیگر اندام های موثر و کارکردی، در حیات جاری شهر، حضوری موثر دارد به طوریکه میدان از دوره سلجوقیان به بعد شروع به تثبیت خود کرد و در دوره صفویه به مفاهیم عمیق و کارآمدی در معماری و شهرسازی رسیده و در دوران قاجار به نهایت نقش خود دست یافته است، اما رفته رفته نقش می بازد تا جایی که از سال های میانی دوره پهلوی هویت خود را از دست داده و در دو دهه اخیر نیز در بلا تکلیفی مطلق به سر می برد. درکی که اکنون از میدان وجود دارد همانی است که در ذهن همگان و به طور یکسان از تقاطع چند خیابان که فضایی در میانه آن برای تفکیک حرکت سواره پدید آمده و با ترکیبی از پوشش گیاهی، آب نما و فواره شکل می گیرد و هیچ ارتباط معقولی با انسان، حرکت انسانی و حضور معنی دار انسان برقرار نمی سازد. میدان بدون حضور موثر و امن انسان و به منظوری معین معنی خارجی ندارد و حضور انسان در این فضای میانی تقاطع ها نه دارای معنی است، نه موثر است و نه ایمن.

فضا به تنهایی هیچ ویژگی خاصی را مطرح نمی کند ولی به محض آنکه یک گروه انسانی فعالیت را در مکانی مطرح کند معنای نمادین فضا پدیدار می شود. از این پس فضا بستری برای فعالیت رفتار انسانی می گردد، محلی برای تخیل و واقعیت. میدان به همان اندازه که دارای تقاضاهای عملکردی مشخص است، دارای بعد هنری نیز هست. از تباطی که بین فضاهای باز میدان، ساختمان های محصور کننده وجود دارد، یک فضای محرک را خلق می کند که قابل مقایسه با هنر و نوع کار هنری می باشد. این عملکرد به هیچ وجه بستگی به اندازه یا مقیاس میدان ندارد.

بیان مساله

شهرها مراکز مهم اتفاقات، کنشها و واکنشها و انواع تعاملات و مناسبات اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و کالبدی اند. محیط کالبدی (ساختمانها، بزرگراهها، میدانها، مراکز اداری، غیره)، محیط اجتماعی (روابط خاص شهری میان شهروندان) و محیط فرهنگی (مجموعه ای از علائم، نشانه هایی که معانی خاص را در ذهن شهروندان متبادر می سازد) در کلیتی به نام شهر تبلور می یابد. شهروندان در بستر کالبد شهر با یکدیگر روابط اجتماعی دارند و مجموعه متنوعی از نیازهای اقتصادی، روانی، اجتماعی، فرهنگی، آموزشی، بهداشتی و رفاهی را شکل می دهند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

شهروندان در بستر کالبد شهر با یکدیگر روابط اجتماعی دارند و مجموعه متنوعی از نیازهای اقتصادی، روانی، اجتماعی، فرهنگی، آموزشی، بهداشتی و رفاهی را شکل می دهند.

شهر بیش از آن که محیطی کالبدی باشد، محیطی اجتماعی و فرهنگی است. وجود فضاهای تعامل اجتماعی در مقیاس های شهری، متوسط و کوچک ضروری است چرا که انسان ها به این گونه فضاها نیازمندند و مجاورت، وجود قرارگاه ها و نوع چیدمان فضاها و مبلمان آنها می تواند تاثیر به سزایی در ایجاد تعامل اجتماعی بگذارد. رفتار انسان ها بدون ارتباط به نظامی اجتماعی قابل درک نیست.

رابطه متقابل اجتماعی برای پاسخ به نیازهای انسان به پیوند جویی و احساس تعلق به مکان امری ضروری است نوع روابطی که در فضا برقرار میشود و شدت این روابط است که به فضا معنی میدهد. کلیه روابط اجتماعی انسان ها با یکدیگر بستگی به فضا و منظر دارد. یعنی بسته به نوع فضا حالات و احساسات آدمی نیز تاثیر پذیر بوده و تغییر میکند البته لازم به ذکر است برای مدت زمانی محدود و به محظ خروج از فضا و از یاد بردن حالات فضا احساسات و حالات تغییر می کنند.

سوالات مرتبط با پژوهش

۱. میدان و فضای شهری چیست و چگونه باید باشد؟
  ۲. نقش منظر و
  ۳. چگونه میادین می توانند عرصه
  ۴. آیا میدان نقشی به جز عبور و مرور را شامل می
- تعاملات جمعی باشند؟
شود؟

مروری بر سابقه موضوعی پژوهش

میدان های شهری بخشی واحد ارزش از فضای عمومی شهر هستند که در اثر گذشت زمان و تغییر و تحولات در گذر زمان، اغلب کیفیات فضایی خود را از دست داده اند. با توجه به این که امروزه نقش فضاهای شهری در ایجاد امکان تعاملات میان شهروندان و ارتقای کیفیت فضایی خود را از دست داده اند، با توجه به این که امروزه نقش فضاهای شهری در ایجاد امکان بروز تعاملات میان شهروندان و ارتقای کیفیت زندگی آنها برهمگان روشن شده است، در نظر گرفتن تمهیداتی برای برخورداری از میدان های واجد هویت و مناسب به لحاظ کارکردی و اجتماعی بسیار حائز اهمیت و ضروری می نماید. طراح می تواند محیطی را طراحی کند که روابط و رفتارهای اجتماعی، به راحتی در آن به وقوع بپیوندد.

کیفیت چنین فضاهایی از اهمیتی ویژه ای برخوردار است و نیازهای طراحی اینگونه فضاها تنها به برطرف کردن یک سری وظایف و کارکردهای خاص محدود نمی گردد. چنین محیط هایی به دلیل تأمین نیاز به عزت نفس، احترام و زیبایی از طریق پیام های نمادین، شأن اجتماعی، هویت و ارزش ها و بسیاری موارد دیگر نیز واجد اهمیت هستند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

هر میدان یک فضای موقتی و دنیوی و یک پدیده کالبدی و اجتماعی است. به عقیده آلدروسی با وجود مسائل مختلف در طراحی میدان‌ها یک میدان باید در خور هویت یک شهر ساخته شود و یک شهر خوب باید از ساختارهای خوبی نیز برخوردار باشد. از این‌رو در ایجاد میدان‌ها باید از هنر معماری به نحو خوب بهره گرفت و با ادغام گذشته و امروز طراحی نو در خور یک شهر ارائه کرد که هویت خاص شهر را به نمایش گذارد که هم نشانگر ساختار خوب و با کیفیت برای شهر و هم نمایشگر علت وجودی یک شهر باشد اما متأسفانه امروزه در طراحی میدان‌ها به موارد اساسی توجه نمی‌شود. البته توجه ظاهری فقط به زیبایی یک طرح بدترین شکل طراحی است که امروزه در کشورها متداول است و از نظر فرهنگ معماری و طراحی باعث شکاف فرهنگ معماری و طراحی گذشته با امروز می‌شود و بی‌هویتی شهرهای ما را به ارمغان می‌آورد.

میدان

فضاهای باز وسیعی که دارای محدوده‌ای محصور یا کمابیش معین هستند و در کنار راهی یا در محل تقاطع آن‌ها قرار دارند و دارای کارکرد های ارتباطی، اجتماعی و ... یا ترکیبی از دو یا چند کاربرد مزبور بودند را میدان گویند (سلطان زاده، ۱۳۷۲، ص ۸۲) فضایی که نقش جمع کردن خانه‌ها، عناصر شهری و محله‌ای را داشته باشد میدان می‌نامند. (توسلی، ۱۳۷۱، ص ۶۱) میدان از تجمع خانه‌ها دور تا دور یک فضای باز به وجود می‌آید (راب کریر، ۱۳۸۳، ص ۱۶) به طور کلی میادین از تقاطع دو خیابان عمود بر یکدیگر حاصل می‌گردند. (حکمتی، ۱۳۸۶، ص ۶۰۹) میدان بر حسب ضرورت های مکانی و زمانی نقش و عملکرد های مختلفی به خود گرفته است. گاهی به صورت مکانی برای عرضه کالا بوده و زمانی فضایی حکومتی و دیوانی و یا مذهبی داشته است و در دوران معاصر بسیاری از عملکرد های کلاسیک آن به بناها منتقل شده است و به علت وضعیت و موقعیت فعلی، نمی‌توان عملکرد های گوناگون اجتماعی دوران گذشته را از آن انتظار داشت. آنچه امروزه در مورد میدان های شهری مطرح است چگونگی فرم، نوع استفاده و پیوند آنها با بافت شهری است؛ در حالی که اکثر میدان های نوساز شهری در ایران فاقد طراحی صحیح برای این ویژگیها است و تنها از جنبه معماری قابل بررسی است و بیشتر، محوطه‌ای است که به آن میدان اطلاق می‌شود و در عمل به اشغال وسایل نقلیه درآمده و به کلی تغییر شکل یافته است. کوین لینچ معتقد است که بافت کالبدی و ساختار مکانی-فضایی شهرها یکی از مهمترین ابعاد هویتی شهرها را شکل می‌دهد زیرا شکل گیری بافت کالبدی شهری متأثر از اندیشه‌ها، عقاید، باورها، فعالیت‌ها و سطح فرهنگ جامعه می‌باشد و بهتصویر ذهنی ناظر بسیار بها داده است و پنج عنصر اصلی را که عبارتند از راه، گره، نشانه، لبه و محله را به عنوان عناصر اصلی سیمای شهری عنوان می‌نماید. میدان را در حکم مرکز ثقل و تمرکز فعالیت‌ها در قلب یک منطقه متراکم شهری می‌داند که دارای کف سازی بوده و با ساختمان های متراکم محصور شده باشد، خیابان‌هایی آنها را احاطه کرده باشد و عناصری در آنها پیش بینی شده که مردم را به طرف خود جذب و ارتباط و تماس بین آنها را تسهیل کند. (لینچ، ۱۳۷۵)

طراحی میدان‌ها، موضوع پیچیده‌ای است که بی‌توجهی به آن و قضایای صوری و ظاهری می‌تواند ما را از نظر شناخت نقش و اهمیت میدان باز دارد. میدان‌ها باید به گونه‌ای طراحی شوند که علاوه بر نشان دادن هویت شهر، کالبد وجودی سالیان دراز شهرها را نیز به نمایش بگذارند. از این‌رو شهر خوب باید دارای ساختارهای مطلوب نیز باشد.

آلدروسی نیز مانند کریر با نگاه راسونالیست و کلاسیسیزم عقیده دارد کیفیت شهر به کیفیت کوچه و میدان‌ها بستگی دارد و

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

شهر مطلوب، اجتماع ساختمان‌های مطلوب است نه میداين بی‌روح و بی‌هویت که زیبایی شهرها را به شکل صوری تضمین می‌کند. البته این فقط در شهرهای جدید که سابقه طولانی ندارند، مفید است اما برای شهرهای با سابقه مانند زنجان، کنگاور، تبریز و... چندان خوب نیست.

به‌عنوان مثال پیشینه شهر کنگاور منصوب به کیکاووس است اما مجسمه‌های بی‌روحي در میدان‌های این شهر طراحی و ساخته شده که گویای شخصیت و هویت شهری نیست و صرفاً شکلی بی‌روح به شهر می‌بخشد؛ یا میدان شیلات زنجان اصلاً مختص شهرهایی مثل زنجان نیست در حالی که اگر تندیس سهروردی در آن مکان استفاده می‌شد، به شهر و به میدان مذکور هویت می‌بخشید.

در حالی که در شهرهای بندری اگر در میدان‌ها ماکت‌های کشتی و قایق نصب می‌شود، برگرفته از هویت و علت وجودی شهرهای بندری است و مطابقت کافی با فرهنگ ساکنان شهرها و پیشینه تاریخی شهر وجود دارد طراحی اینگونه میدان‌ها در شهرهای دیگر شکل صرفاً بی‌معنایی را به شهر می‌دهد که هیچ رابطه‌ای با ساکنان شهرها ندارد. هرچند قدرت اندیشه بشری اشکال زیبایی را طراحی می‌کند، اما اگر این طراحی‌ها بیشتر با کالبد وجودی شهر تطابق داشته باشد مفید به‌نظر می‌رسد.

نقش و جایگاه میدان‌ها در شهرها

برای طراحی فضاهای عمومی میدان‌ها باید به تاثیر آنها بر شهر توجه لازم و کافی شود. به‌منظور درک اهمیت طراحی نقش میدان‌ها در شهرها میدان‌ها را از جنبه‌های مختلف بررسی می‌کنیم تا جایگاه نقش میدان‌ها در شهرهای ایرانی بیشتر نمایان شود.

از لحاظ آموزشی نقش میدان‌ها ظاهراً زیاد نمایان نیست. اما اگر طراحی میدان‌ها با فرهنگ ساکنان شهرها و پیشینه شهرها مغایرت نداشته باشد و یا در طراحی از جنبه‌های فرهنگی ساکنان شهرها استفاده شود می‌توان آموزش‌های زیادی را به افراد جامعه داد. از این‌رو از منظر آموزشی نقش میدان‌ها غیرقابل انکار است.

میزان تاثیرگذاری میدانی با تندیس یکی از بزرگان اهل علم و ادب مانند سهروردی و یک میدان با درخت نخل یا سنگ‌های تزئینی به یک اندازه نخواهد بود. بر این مبنا پرداختن به زیبایی ساختمان یک میدان کافی نیست بلکه باید جنبه‌های مختلف در طراحی یک میدان منظور نظر قرار گیرد. بنابراین نقش میدان‌ها از نظر آموزشی بارز و قابل توجه است. از لحاظ پیشینه فرهنگی و تاریخی و هویت‌بخشی به شهرها و مناطق به‌عنوان مثال شهر کنگاور همانگونه که بیان شد بنای آن منصوب به کیکاووس است. شهری که دارای پشتوانه تاریخی و فرهنگی طولانی است، اما میدان‌های ایجاد شده در آن چیزی از هویت کالبدی شهر و آموزش و فراگیری تاریخچه شهر به نمایش نمی‌گذارد، یعنی فواصلی بین گذشته و امروز در شهر وجود دارد که شهر را از پشتوانه خود دور کرده و شکل بی‌روحي را به شهر بخشیده است.

در حالی که برای ایجاد یک شهر خوب توجه به سابقه تاریخی محل و ساکنان آن برحسب اقوام ساکن در آن لازم و ضروری است. این نکته برای شهرهای قدیمی با ایجاد نمادهای گذشته به آسانی امکانپذیر است. اما در شهرهای جدید می‌توان از هویت منطقه و یا برحسب فرهنگ ساکنان و اقوام مختلف ساکن در هویت بخشی به شهرهای جدید استفاده کرده‌است.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

از نظر فضای سبز در طراحی میدان‌ها یکی از مهم‌ترین عوامل ایجاد فضای سبز علاوه بر زیبایی می‌تواند نمایشگر گل‌ها و گیاهان بومی محل باشد که در خود طرح میدان، طراحی می‌شوند تا شکل شایسته‌ای به میدان‌ها بدهند.

میدان در فضای شهری امروز

میدان در طول تاریخ تکامل شهرسازی و نسبت به ضرورت‌های موجود زمان و مکان شکل‌گیری، کاربری‌های متفاوتی داشته و به واسطه عملکردهای فضاهای اطراف و درون آن هویت می‌یافته است. در گذشته بیشتر فعالیت‌های اقتصادی، مذهبی و عملکردهای گوناگون حکومتی و اجتماعی در این فضای روباز انجام می‌گرفته است و امروزه بیشتر فضایی برای قدم زدن، رفع خستگی، خوردن، آشامیدن، خرید کردن و تماشای اطراف است. اما آنچه که در هر دو این دوران مهم است نقش انسان پیاده و اولویت حضور او به عنوان زندگی بخش و قلب تپنده این فضا است.

نمی‌توان عملکردهای گوناگون دوران گذشته میدان را از آن انتظار داشت اما دو عملکرد مهم آن همچنان در جامعه امروز ضروری و مورد نیاز هستند. میدان از یک طرف محلی برای مکث و آسایش در میان هیاهوی خیابان برای شهروندان است و از طرف دیگر یکی از مهم‌ترین فضای‌های شهری است که منجر به شکل‌گیری برخوردهای اجتماعی می‌شود. انسان ماشین زده امروز نیاز دارد در لحظاتی از روز و در مکان‌هایی خاص متوقف شود و نگاهی به اطراف خود بیاندازد و دمی بیاساید. همچنین انسان به ذات اجتماعی نیازمند مکانی است که در آن ساز و کارهای زندگی جمعی تجربه می‌شود و گرنه بروز ناهنجاری‌های اجتماعی بسیاری که امروزه در شهرهای بزرگی چون تهران شاهد هستیم، اجتناب ناپذیر خواهد بود.

فضاهای شهری

صحنه‌ای است که فعالیت‌های عمومی زندگی شهری در آن‌ها به وقوع می‌پیوندد. (بحرینی، ۱۳۷۷، ص ۳۱۳) فضاهای شهری توسط فرآیندهای طبیعی نظام یافته و به وسیله انسان، شرایط اجتماعی، سیاسی و به طور کلی فرهنگی هر جامعه شکل می‌گیرد و شامل کلیه سازه‌های شهری از جمله میادین که خیابانها و سایر عناصر شهری است (شماعی و پوراحمد، ۱۳۸۴، ص ۸۹). فضایی که به همه مردم اجازه می‌دهد که به آن دسترسی داشته باشند و در آن فعالیت کنند (پاکزاد، ۱۳۸۵، ص ۸۱). بر پایه نظریه اصالت پدیداری معنا، فضای شهری محل وحدت و تعامل میان ذهنیت و عینیت است. تجربه بودن در فضای شهری، مرز میان عینیت و ذهنیت را میبهم و تار می‌کند و فضای شهری، چه به عنوان محصول اجتماعی و فرهنگی. چه به عنوان محصول کالبدی و فضایی، دارای عینیتی است که وجود دارد و آثار آن ورای ادراک فردی، واقعی و مشخص است. در چنین فضایی نه تنها عمل شهری مردم از راه مناسبت‌های اجتماعی و فضایی تنظیم می‌شود بلکه به قول فوکو با خلق مکانی دیگر حکایت‌های فضایی ساکنانشهر را روایت می‌کند. (فوکو، ۱۹۸۶).

معنا در فضای شهری حاصل پیوندهای زندگی روزمره با خاطره‌ها، خیال‌ها، فرهنگ و تاریخی است که ذهن را در فضا هدایت می‌نماید و به نقشه‌هایی شباهت دارد که همراه با فضای وجودی ما ساخته می‌شود. فضای شهری حاصل رویارویی دو زبان گفتار و نوشتار است.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

امر نخست، لذت بخش، نافرمان، متکی به ذهن، شناسنده، غیر فضایی و مرتبط با فرهنگ و تاریخ مردم و دومی با معنای ثابت و ثبت شده و مرتبط با سازماندهی فضایی است. این رویارویی، بین آنچه به حواس عرضه می شود و آن چه به طور رسمی می تواند با معنا باشد در کاربرد ذهنی فضا جریان دارد. اگر نظم اداری و ساختاری شهر همانند بسیاری قواعد، نقشه ها و برنامه ها نوشته شده است، روایت فردی ان حکایت هایی فضایی را در ان جا برجای می گذارد.

بنبراین می توان گفت که فضای شهری، فضایی مرکب از فضای نوشتاری (فضای راهبردی) و فضای گفتاری (فضای راهکاری) است. چنین فضایی از یک طرف در ارتباط با ساختار فضایی و از طرف دیگر با افعال کنش گران خود در ارتباط است. فضای شهری، شیوه پیچیده برخورد این فضاها با هم و ارتباط متقابل کالبد و مناسبت های فضایی و اجتماعی است.

منظر شهری

با قبول شهر به عنوان موجودی زنده دیگر نمی توان تنها به هبعاد ظاهری ان نگریست. پدیده ای در شهر حضور دارد که نماد درجه، کیفیت، تمدن و روحیات جمعی اقوام و ملت ها و حاصل تصمیمات و تصورات مردم ان شهر است. این پدیده کیفی محصول اتفاقی و یا خارج از قوانین و قواعد انسان فهم، محصول عمل شاعرانه و یا توهمات نیست بلکه حاصل عمل ارادی ساکنین شهر است و به عنوان عنصری "حامل معنا" برای زندگی بخشیدن به شهر لازم است.

هنگامی که منظر شهری را بررسی می کنیم در حقیقت روابط و تحولات ان است که مد نظر قرار می گیرد. بر این اساس، منظر به عنوان جلوگاه ارتباط های انسان و طبیعت پیرامون او از گذشته تا حال شناخته می شود. لوحی است که او آثار خود را کم و بیش دقیق تر و عمیق تر بر ان نگاشته است. بدین ترتیب منظر تاریخی برای نقل است. (منصوری، ۱۳۸۲، ص ۷۱)

مفهوم منظر برای انسان ها متفاوت است چرا که از یک سو مناظر، تحت فرهنگی مستقل دیده می شوند و از سوی دیگر هر یک از اقوام و ملل دخالت هایی متفاوت بر حسب شرایط فرهنگی، اقلیمی و تاریخی خود را در منظر داشته اند همان گونه که مفهوم جامعه در تفکر اسلامی و مسیحی با هم تفاوت دارد.

مفهوم طبیعت در غرب مسیحی و اسلام و همچنین مفهوم نمادها و سمبل ها با هم متفاوت است. شرایط مختلف، دیدهای متفاوت انسان ها که به وجود آورندگان منظر هستند، را تغییر می دهد. به عبارتی، منظر در حال دائمی شدن است. منظر در دنیای امروز موجودی زنده و پویاست که از یک سو متأثر از انسان و نحوه ارتباط او یا محیط و از سوی دیگر با تداعی خاطراتی که در زمان های طولانی بر بستر روی داده است بر ارتباط او با محیط تاثیر می گذارد.

نتیجه گیری

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

هر شهر هر چند کوچک باشد می تواند از داشتن میدانی اصیل و زیبا برخوردار باشد، مشروط بر آنکه همه بناهای مهم در آنجا گرد هم آمده باشند، بسان نمایشگاهی که هر مورد، موردی دیگر را ارزش می دهد. (حبیبی، ۱۳۷۵، ص ۲۷۱). چگونگی طراحی فضا های شبز، آسمان ها، تندیس ها و مجسمه ها مورد استفاده در میدان شهری در ایجاد تعادل محیطی، آرامش روانی شهروندان و زیبا سازی شهر ها نقش مهمی را بازی میکند.

میدان مهم ترین عنصر ساخت فضایی شهر است که همواره با تاریخ یک ملت در ادوار مختلف به وجود می آید، شکل می گیرد. این عنصر که فعالیت های مختلف فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و ... همواره در آن جریان داشته است، همیشه با قلب تاریخ شهر تپیده و سر گذشت شهر ها را رقم می زده است. بنابراین نباید گمان کرد که میدان شهری عنصری هستند قدیمی و شهر امروز بدان نیاز ندارد. هنوز پدیده هایی نوین چون ماهواره، اینترنت و سایر موارد هنوز نتوانسته اند جای میدان را بگیرند.

میدان شهر تبلور زندگی جمعی شهروندان یک شهر است. به نظر کامپلوسیتیه ساخت و طراحی فضاهای شهری از جمله میدان شهری، اساس ساخت شهر ها می باشند. زیرا در یک فضای عمومی زندگی اجتماعی جریان دارد، بنابراین باید محیط ایجاد کرد که از نظر جسمی و روانی برای نیازهای شهروندان کارایی داشته باشد و معتقد است شهر باید حداقل چند میدان اصلی داشته باشد که برای ساکنین آن لذت بخش و افتخار آفرین باشد و روح بشریت را زنده کند و احساسات پاک و بزرگ را در جوانان پرورش دهد. (حبیبی، ۱۳۷۵، ص ۳۱). با توجه به اهمیت این موضوع، پایدار سازی میدان می تواند بسیاری از مشکلات این فضاها را حل نماید. منظور از پایدار سازی میدان یعنی سعی در پویا نگه داشتن و انعطاف پذیر کردن این فضاها و حفظ نمایی فیزیکی از آن ها با صرف هزینه و انرژی اندک برای استفاده بلند مدت از آنها را گویند. (پناهی، ۱۳۸۵)

پیشنهادات

۱) بهسازی و احداث میدان از طریق فراخوان عمومی صورت گیرد.

۲) تلفیق پارک و میدان

۳) جلوگیری از اختلاط مفهومی میدان و فلکه

۴) جلوگیری از تعویض نام های میدان شهری مهم کشور

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

منابع و ماخذ:

- ۱) بحرینی، سید حسین/۱۳۷۷/فرایند طراحی شهری/انتشارات تهران
- ۲) پاکزاد، جهانشاه/۱۳۸۵/مبانی نظری و فرایند طراحی شهری/انتشارات شهیدی
- ۳) پاکزاد، جهانشاه/۱۳۸۳/گره، میدان، فلکه/ضمیمه ماهانه شهرداری ها شماره ۳۶۷)
- ۴) پاکزاد، جهانشاه/۱۳۸۴/راهنمایی طراحی فضاهای شهری در ایران/طرح و نشر پیام
- ۵) توسلی، محمود و ناصر بنیادی/۱۳۷۷/طراحی فضاهای شهری. جلد ۱/انتشارات مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی
- ۶) سلطان زاده، حسین/۱۳۷۰/فضاهای شهری در بافت های تاریخی ایران/انتشارات دفتر پژوهش های فرهنگی
- ۷) شمعی، علی و پوراحمد، احمد/۱۳۸۴/بهسازی و نو سازی شهری از دیدگاه علم جغرافیا/انتشارات دانشگاه تهران
- ۸) حکمتی، جمشید/۱۳۸۶/مهندسی فضاهای سبز/انتشارات علوم کشاورزی
- ۹) کریر، راب/۱۳۷۵/فضاهای شهری/ترجمه هاشم نژاد/انتشارات دانشگاهی
- ۱۰) لینچ، کوین/۱۳۸۵/سیمای شهر/ترجمه منوچهر مزینی/انتشارات دانشگاه تهران چاپ هفتم
- ۱۱) منصوری، سید امیر/۱۳۸۲/درآمدی بر شناخت معماری منظر/پژوهشکده نظر
- ۱۲) حبیبی، رعنا سادات/۱۳۸۵/تصویرهای ذهنی و مفهوم مکان/نشریه هنرهای زیبا
- ۱۳) آسیابی، محمد/مقاله علمی میادین شهری از معنا و مفهوم تا واقعیت آن در شهرهای ایران